

اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح اصلاح ماده (۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (برگزاری جلسات در شرایط خاص)»

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل:

۲۱۱۷۱

دوره دوازدهم - سال دوم

ثبت: ۳۳۹

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره طرح «اصلاح ماده (۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (برگزاری جلسات در شرایط خاص)»

نوع گزارش: طرح / لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق اساسی و اسناد بالادستی)

تهیه و تدوین کنندگان: علیرضا عقیلی بهنام، روح اله مکارم

مدیر مطالعه: امین پژمان

ناظران علمی: احمد حکیم جوادی، جلیل محبی

اظهار نظر کنندگان: محمد صالحی

صفحه آرا: سعید احمدعلیزاده

واژه‌های کلیدی:

۱. آیین‌نامه داخلی

۲. وضعیت اضطراری

۳. مجلس شورای اسلامی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۰۹/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۹/۱۹

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	خلاصه مدیریتی
۴	۱. مقدمه
۵	۲. پیشنهاد
۵	۱-۲. سوابق مطالعاتی در مرکز
۵	۲-۲. سوابق تقنینی به همراه آسیب شناسی
۵	۳. اظهار نظر کارشناسی
۷	۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۹	منابع و مأخذ

فهرست جداول

۵	جدول ۱. تحلیل پیشنهاد پژوهشی
۵	جدول ۲. تحلیل پیشنهاد تقنینی
۸	جدول ۳. مقایسه تبصره فعلی با متن‌های پیشنهادی

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح اصلاح ماده (۱) قانون آیین نامه داخلی مجلس
شورای اسلامی (برگزاری جلسات در شرایط خاص)»

[Doi: 10.22034/report.mrc.2025.1404.33.9.21171](https://doi.org/10.22034/report.mrc.2025.1404.33.9.21171)

چکیده

طرح «اصلاح ماده (۱) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (برگزاری جلسات در شرایط خاص)» به شماره ثبت ۳۳۹ در دوره دوازدهم اعلام وصول شده است. بر اساس تبصره (۱) ماده (۱) محل تشکیل جلسات رسمی در شرایط اضطراری توسط هیئت رئیسه اطلاع رسانی می شود و ادامه تشکیل جلسات رسمی در آن محل منوط به تصویب اکثریت نمایندگان حاضر در آن جلسه است. در طرح پیشنهادی ضمن تغییر این نصاب از اکثریت مطلق به دوسوم حاضران، امکان برگزاری این جلسات به صورت غیرحضوری (مجازی) با فراهم آوردن امکانات توسط هیئت رئیسه مجلس نیز پیشنهاد شده است. با توجه به اهمیت موضوع، تصویب کلیات این طرح پیشنهاد می شود با این حال جزئیات آن نیازمند اصلاحاتی از جمله «عنوان طرح»، «امنیت بستر جلسات مجازی» و «نصاب استمرار جلسات به صورت اضطراری» است. پیشنهاد شده است که نصاب استمرار تشکیل جلسات رسمی در شرایط اضطراری، بدون تغییر باقی بماند.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

طرح پیشنهادی به شماره ثبت ۳۳۹ در دوره دوازدهم مجلس شورای اسلامی جهت اصلاح تبصره (۱) ماده (۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ارائه شده است. در تبصره فعلی، مکان جلسات رسمی مجلس در شرایط اضطراری توسط هیئت‌رئیس تعیین و به اطلاع نمایندگان می‌رسد. همچنین استمرار برگزاری جلسات در این مکان نیز منوط به تصویب اکثریت نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است. طرح حاضر به دنبال تسهیل برگزاری این جلسات در شرایط اضطراری نظیر جنگ و تهدید نظامی بوده و پیشنهادهایی در این خصوص ارائه کرده است.

نقاط قوت و ضعف طرح

• نقاط قوت:

پیش‌بینی امکان برگزاری جلسات رسمی در شرایط اضطراری به صورت غیرحضوری (مجازی)

• نقاط ضعف:

۱. عدم دقت در عنوان طرح با توجه به مفاد آن
۲. عدم وجود ضابطه برای تأیید امنیت بستر جلسات مجازی
۳. افزایش نصاب آرا برای استمرار تشکیل جلسات رسمی در شرایط اضطراری

پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌ها

۱. عنوان طرح به این صورت تغییر یابد: «طرح اصلاح تبصره (۱) ماده (۱) قانون

آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی»

۲. نصاب رأی‌گیری برای ادامه تشکیل جلسات در بستر یا محل تعیین شده در شرایط اضطراری بدون تغییر باقی بماند.

۳. غیرعلنی بودن جلسات در شرایط اضطراری نیازمند طی تشریفات آیین‌نامه است.

۴. ضرورت برگزاری جلسات کمیسیون‌ها در بستر امن معین شده در بازه زمانی برگزاری جلسات صحن به صورت مجازی در شرایط اضطراری

بنابراین متن ذیل با رعایت تشریفات مندرج در قانون آیین‌نامه داخلی پیشنهاد می‌شود:

«تبصره ۱» ماده (۱) قانون آیین‌نامه داخلی به شرح زیر اصلاح و دو تبصره

به‌عنوان تبصره «۳» و «۴» به این ماده الحاق می‌شود:

تبصره ۱ - در مواقع اضطرار که تشخیص آن بر عهده هیئت‌رئیس مجلس است، اگر تشکیل جلسات رسمی در محل‌های موضوع این ماده ممکن نشود، از طرف هیئت‌رئیس، محل دیگری یا بستر امن مجازی تعیین می‌شود که به اطلاع نمایندگان می‌رسد. ادامه تشکیل جلسات در این محل یا به صورت مجازی با رأی اکثریت نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است.

تبصره ۳ - در شرایط اضطراری که جلسات مجلس به صورت مجازی تشکیل

می‌شود برگزاری جلسات کمیسیون‌ها با تشخیص هیات رئیسه یا رییس

کمیسیون، می‌تواند در همان بستر امن مجازی معین شده تشکیل شود.

تبصره ۴ - هیئت‌رئیس مجلس موظف است بستر امن لازم برای تشکیل

جلسات صحن و کمیسیون‌ها در شرایط اضطراری را فراهم نماید.

۱. مقدمه

در تبصره (۱) ماده (۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی [۱]، نحوه تشکیل جلسات رسمی در شرایط اضطراری در مکانی غیر از محل‌های موضوع این ماده، بیان شده است. بر این اساس در شرایط اضطراری محلی توسط هیئت‌رئیس تعیین شده و به اطلاع نمایندگان می‌رسد. ادامه تشکیل جلسات در آن محل نیز با رأی اکثریت نمایندگان حاضر در جلسه رسمی، ممکن خواهد بود. جلسات رسمی مجلس نیز بر اساس اصل ۶۵ قانون اساسی [۲] نیازمند حضور دوسوم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی است. با توجه به دشواری تشکیل جلسات حضوری در شرایط اضطراری، طرحی برای تسهیل برگزاری جلسات رسمی مجلس در شرایط اضطراری تقدیم مجلس شده که به شرح ذیل می‌باشد:

«ماده واحده - تبصره (۱) ماده (۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۱ - در مواقع اضطرار که تشخیص آن بر عهده هیئت‌رئیس مجلس است، اگر تشکیل جلسات رسمی در محل‌های موضوع این ماده ممکن نشود، از طرف هیئت‌رئیس، محل دیگری تعیین می‌شود و یا جلسه به صورت غیر حضوری (مجازی) برگزار می‌شود که به اطلاع نمایندگان می‌رسد.

ادامه تشکیل جلسات با این شرایط نیز با رأی اکثریت دو سوم نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است.

هیئت‌رئیس مجلس موظف است بستر لازم برای تشکیل جلسات اضطراری با این شرایط را فراهم نماید.»

۲. پیشینه

۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز

جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر/سازمان/انهاد	توضیحات
-	-	-	-	-	-

۲-۲. سوابق تقنینی به همراه آسیب شناسی

جدول ۲. تحلیل پیشینه تقنینی

ردیف	نام سند (قانون)	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	شماره ماده	نکات برجسته / نقاط ضعف و قوت / پیامدهای اجرا
۱	قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۶۲	تبصره ۱ ماده ۱	تعیین مکان جلسات در شرایط اضطراری صرفاً با نظر هیئت‌رئیس مجلس
۲	قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۱	تبصره ۱ ماده ۱	استمرار برگزاری جلسات مجلس در شرایط اضطراری با رأی اکثریت نمایندگان حاضر

۳. اظهار نظر کارشناسی

نکات زیر نسبت به این طرح قابل بیان است:

۱. علاوه بر اهمیت تشکیل جلسات رسمی مجلس در شرایط اضطراری، تعیین محل تشکیل کمیسیون‌ها نیز به‌ویژه در مواقعی که جلسات مجلس به‌صورت مجازی برگزار

می‌شود نیازمند تعیین تکلیف است.

۲. عنوان طرح، اصلاح ماده (۱) آیین‌نامه داخلی است در حالی که مفاد آن صرفاً تبصره (۱) این ماده را اصلاح می‌نماید. همچنین با توجه به مفاد تبصره فعلی و تبصره پیشنهادی، استفاده از عبارت «شرایط خاص» در عنوان طرح، چندان دقیق به نظر نمی‌رسد چرا که مفاد این طرح ناظر بر «شرایط اضطراری» تهیه شده است.

۳. افزایش نصاب آرا برای استمرار جلسات در محل تعیین شده در شرایط اضطراری باعث دشواری برگزاری این جلسات خواهد بود. درحالی‌که برگزاری جلسات در این شرایط حائز اهمیت دوچندان بوده و نیاز به سهولت بیشتری است.

۴. نکته حائز اهمیت دیگر، تفاوت جلسات غیرعلنی و جلسات غیرحضور است. بر اساس اصل ۶۹ قانون اساسی^۱، جلسات مجلس شورای اسلامی اصولاً باید علنی باشد و غیرعلنی شدن آن تحت شرایطی و بنا به درخواست رئیس جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان مجلس خواهد بود و تشریفات تشکیل و ادامه آن نیز در ماده (۱۰۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی^۲ پیش‌بینی شده است. بنابراین تلازمی

۱. اصل ۶۹ - مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری، در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای رئیس جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از بر طرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد.

۲. ماده ۱۰۲-۱ در صورت اضطرار که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای کتبی رئیس‌جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. در این صورت، تقاضاکنندگان ادله خویش را مبنی بر وجود شرایط اضطرار و اقتضای امنیت کشور و در نتیجه لزوم برگزاری غیرعلنی جلسه رسمی مجلس، حداکثر تا مدت پانزده دقیقه، متوالیاً و یا متناوباً در دو نوبت، ارائه و سپس يك نفر به عنوان مخالف حداکثر تا پانزده دقیقه صحبت می‌کند، در صورت تصویب دوسوم حاضران، کار رسیدگی در جلسه غیرعلنی ادامه می‌یابد، درغیراین‌صورت، جلسه به حالت علنی بازگشته و به روال عادی عمل خواهد کرد.

تبصره ۱- مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه‌چهارم مجموع نمایندگان برسد.

تبصره ۲- تشخیص رفع شرایط اضطراری برای انتشار مذاکرات و مصوبات جلسات غیرعلنی برای اطلاع عموم با مجلس است که با پیشنهاد حداقل ده نفر از نمایندگان و مذاکره به نحو مقرر در همین ماده، در جلسه غیرعلنی و تصویب اکثریت حاضرین در مجلس عملی می‌گردد.

میان جلسات غیرحضورى (مجازى) و غیرعلنى وجود ندارد و اصل بر برگزاری علنى جلسات مجلس شورای اسلامى است. لذا در صورت نیاز به برگزاری جلسه غیرعلنى در شرایط اضطرارى باید مفاد ماده (۱۰۲) این قانون رعایت گردد.

۵. استفاده از عبارت «تشکیل جلسات اضطرارى با این شرایط» ذیل تبصره پیشنهادى واجد ابهام بوده و ممکن است معنای جلسات فوق العاده را به ذهن متبادر نماید. بنابراین بهتر است عبارت «تشکیل جلسات در شرایط اضطرارى» جایگزین آن شود.

۴. جمع بندى و نتیجه گیرى

با توجه به توضیحات یاد شده، ضمن تأیید کلیات طرح حاضر، اصلاحات ذیل در جزئیات پیشنهاد مى گردد:

۱. امن بودن بستر غیرحضورى (مجازى) جلسات با تأیید شورای عالی امنیت ملی باشد.

۲. عنوان طرح به این صورت تغییر یابد: «طرح اصلاح تبصره (۱) ماده (۱) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامى»

۳. نصاب رأی گیرى برای ادامه تشکیل جلسات در بستر یا محل تعیین شده در شرایط اضطرارى بدون تغییر باقى بماند.

۴. غیرعلنى بودن جلسات در شرایط اضطرارى نیازمند طى تشریفات آیین نامه است.

۵. ضرورت برگزاری جلسات کمیسیون ها در بستر امن معین شده در بازه زمانى برگزاری

جلسات صحن به صورت مجازى در شرایط اضطرارى

جدول ۳. مقایسه تبصره فعلی با متن‌های پیشنهادی

متن پیشنهادی اصلاحی	طرح ثبت ۳۳۹	متن فعلی
تبصره «۱» ماده (۱) قانون	ماده ۱-۱... تبصره ۱ - در مواقع اضطرار که تشخیص آن بر عهده هیئت‌رئیس مجلس است، اگر تشکیل جلسات رسمی در محل‌های موضوع این ماده ممکن نشود، از طرف هیئت‌رئیس، محل دیگری تعیین می‌شود و <u>یا جلسه به صورت غیرحضور</u> (مجازی) برگزار می‌شود که به اطلاع نمایندگان می‌رسد. ادامه تشکیل جلسات با این شرایط نیز با رأی اکثریت رسمی نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است.	ماده ۱-۱... تبصره ۱ - در مواقع اضطرار که تشخیص آن بر عهده هیئت‌رئیس مجلس است اگر تشکیل جلسات رسمی در محل‌های موضوع این ماده ممکن نشود، از طرف هیئت‌رئیس، محل دیگری تعیین می‌شود و به اطلاع نمایندگان می‌رسد. ادامه تشکیل جلسات در این محل نیز با رأی اکثریت نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است.
آیین‌نامه داخلی به شرح زیر اصلاح و دو تبصره به‌عنوان تبصره «۳» و «۴» به این ماده الحاق می‌شود:	تبصره ۱ - در مواقع اضطرار که تشخیص آن بر عهده هیئت‌رئیس مجلس است، اگر تشکیل جلسات رسمی در محل‌های موضوع این ماده ممکن نشود، از طرف هیئت‌رئیس، محل دیگری تعیین می‌شود و <u>یا جلسه به صورت غیرحضور</u> (مجازی) برگزار می‌شود که به اطلاع نمایندگان می‌رسد. ادامه تشکیل جلسات با این شرایط نیز با رأی اکثریت رسمی نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است.	
تبصره ۱ - در مواقع اضطرار که تشخیص آن بر عهده هیئت‌رئیس مجلس است، اگر تشکیل جلسات رسمی در محل‌های موضوع این ماده ممکن نشود، از طرف هیئت‌رئیس، محل دیگری تعیین می‌شود که به اطلاع نمایندگان می‌رسد.	هیئت‌رئیس مجلس موظف است بستر لازم برای تشکیل جلسات اضطراری با این شرایط را فراهم نماید	
ادامه تشکیل جلسات در این محل یا به صورت مجازی با رأی اکثریت نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است.		
تبصره ۳- در شرایط اضطراری که جلسات مجلس به صورت مجازی تشکیل می‌شود برگزاری جلسات کمیسیون‌ها نیز با تشخیص هیات رییسه یا رییس کمیسیون، می‌تواند در همان بستر امن مجازی معین شده تشکیل شود.		
تبصره ۴- هیئت‌رئیس مجلس موظف است بستر امن لازم برای تشکیل جلسات صحن و کمیسیون‌ها در شرایط اضطراری را فراهم نماید.		

منابع و مأخذ

- [۱] قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، تهران: معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳.
- [۲] مجموعه اساسی (مشمول بر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران)، تهران: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری، ۱۳۹۱.

گزیده سیاستی

تصویب کلیات طرح «اصلاح ماده (۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (برگزاری جلسات در شرایط خاص)» با توجه به ایجاد مابطنه جهت تضمین امنیت برای بستر جلسات مجازی مجلس در شرایط اضطراری پیشنهاد می‌گردد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نماوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ | صندوق پستی: ۱۵۸۷۵ ۵۸۵۵ | پست الکترونیک: mrc@majlis.ir

وبسایت: rc.majlis.ir